فصلنامه علمی توسعه امنیت پایدار_شماره چهارم، پاییز۱۴۰۴،ص ۱۱۰-۸۹

الگوی شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه بر علیه ج.ا.ایران (مبتنی بر تجارب مسئولان اطلاعات نیروهای مسلح)

حسین سلیمی[۱]، محسن صادقی نسب[۲] ، حمید رضا رفعتی[۳]

تاریخ دریافت: ۱٤۰٤/۰۸/۰۵ *تاریخ پذیرش: ۱٤۰٤/۰۹/۰۵*

چکیده

کشور ما همچون بسیاری از کشورها در معرض تهدیدهای گوناگون قرار دارد. محیط امنیتی ایران از تعامل یا تقابل با متغیّرهای محیط داخلی مانند ساختار حکومتی، نحوۀ توزیع قدرت و فعالیت‌های سیاسی گروه ها و سازمان های سیاسی ، ارزش های اسلامی، هنجار ها و مقتضیات محیط خارجی نظیر مسئله جهان اسلام ، مسئله فلسطین ، حضور بیگانگان در منطقه غرب آسیا و حمایت و پشتیبانی آنها از مخالفین و ضد انقلاب، مقاومت اسلامی، نظم یا بی‌نظمی جهان، فنّاوری و مسابقۀ تسلیحاتی شکل گرفته و همواره با فرصت‌ها و تهدیدها روبروست . این پژوهش با هدف ارائه الگوی شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه بر علیه ج.ا.ایران(مبتنی بر تجارت مسئولان اطلاعات نیروهای مسلح) با جامعه آماری: مسئولان عالی اطلاعات ستاد کل ن.م ، آجا ، سپاه ، فراجا ، ودجا و بسیج وسازمان های حفاظت اطلاعات به روش تمام شمار بهره برده ودر نهایت ا الگوی شناسایی تهدید امنیتی مسلحانه از چهار بعد ، پانزده مولفه و ۶۳ شاخص حاصل که با شناخت و توجه به آنها می توان در پیش بینی و پیشگیری بروز تهدیدات امنیتی مسلحانه در زمان مناسب و غافلگیرنشدن کمک کند

واژگان کلیدی: تهدیدات امنیتی مسلحانه، مبتنی بر تجارت مسئولان اطلاعات نیروهای مسلح ج.ا.ایران، شواهد و زمینه های تهدیدات امنیتی مسلحانه

---

۱ - عضو هیئت علمی دانشگاه عالی دفاع ملی
۲ - استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش نویسنده مسئولdr.sadeqi۳۵@gmail.com
۳ - استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه فرماندهی و ستاد ارتش

مقدمه

امنیت یکی از مهمترین مفاهیمی است که در طول تاریخ ذهن متفکران و سیاست مداران را به خود مشغول داشته است. اهمیت مفهوم امنیت تا بدان حد است که در بسیاری از موارد فلسفه پیدایش دولت ها و شرط پیشرفت و توسعه در همه ابعاد را برقراری امنیت اعلام شده است مهمترین عامل ایجاد نا امنی در همه زمینه ها وجود و بروز تهدید از جمله تهدیدات امنیتی مسلحانه است پس از پیروزی انقلاب اسلامی تهدیدات مسلحانه علیه ج.ا.ا به استناد تاریخ چهل پنج ساله ج.ا.ا ، از سوی ابرقدرت‌هایی که با این پیروزی منافعشان را در خطر می دیدند آغاز شد و تا به امروز ادامه داشته بعنوان نمونه: درگیری مسلحانه گروهک‌ها از جمله منافقین ،کومله، دمکرات و... در داخل کشور و انجام کودتا، از کودتای «هایزر» تا کودتای «نقاب»، تجزیه، از «کردستان» تا « فارس»، ترور،از «فرقان» تا «مرصاد» و تجاوز،از «طبس» تا «صدام» وآخرین آن فتنه آبان ماه ۱۴۰۱ که توسط رهبر معظم انقلاب جنگ ترکیبی نام گرفت زیرا در این فتنه از همه عوامل وشیوه‌های تهدید و برانداز بر علیه نظام اسلامی بکارگیری شد و با عنایت خداوند وهدایت وفرماندهی امام و رهبر معظم انقلاب اسلامی همه این توطئه ها توسط نیروهای انقلاب خنثی شد ودر این راستا سازمان های اطلاعاتی و امنیتی نقش بسیار برجسته ای داشتند و مسئولین این سازمان‌ها دارای تخصص وتجارب ارزشمندی هستند که با ثبت این تجارب و تبدیل آن به یک مدل علمی می توان در جهت پیشگیری و مقابله با تهدیدات امنیتی مسلحانه آینده استفاده نمود. تهدیدات امنیتی مسلحانه از آن جهت مهّم هستند که تهدیدات دیگر نیز در شرایط حاد به این نوع تهدید منتهی می شوند و همه عوامل قدرت ملی در راستای مقابله با این نوع تهدید که مستقیم و سریع است به کار گرفته می شوند. زیرا آنچه که به عنوان تهدید واقعی و ملموس برای بقاء نظام و کشور ارزیابی می شود، تهدید امنیتی مسلحانه و تجاوز فیزیکی است. که غالباً از طریق شورش، اقدامات تجزیه طلبانه، کودتا، سطوح مختلف درگیری مسلحانه ، مداخله نظامی و اشغال کشور و... صورت می گیرد. مسأله مهمی که در مورد تهدیدات باید مد نظر باشد این است که تهدیدات چه موقعی به یک موضوع امنیتی تبدیل گشته و میزان جدّی

بودن آن چقدر است. آنچه مسلم است پیروزی یا شکست در مقابله با انواع تهدیدات نیاز به طرح ریزی، سازماندهی و برنامه ریزی های دقیق دارد. بعنوان نمونه: اینکه چگونه و با چه ساختاری باید پیش بینی ،پیشگیری و مقابله کنیم نمی تواند تابعی از شرایط و اتفاقات حین وقوع باشد. یعنی نمی توان منتظر بود تا پس از وقوع تهدیدات به فکر واکنش افتاد و در آن زمان دست به اقدام زد، بلکه باید برای مواجه شدن با مجموعه ای از حوادث و تهدیدات غیرقابل پیش بینی در آینده، از قبل آماده شد. یعنی سازمان‌های نیروهای مسلح باید با انجام برآوردهای دقیق و واقعی از تهدیدات آینده، به گونه‌ای سازماندهی شوند و ساختارهای آنها به نحوی شکل گیرد که بیشترین تناسب و مطابقت را برای مقابله با تهدیدات مسلحانه امنیتی داشته باشند یعنی می بایست برای پیشگیری و مقابله با تهدیدات امنیتی مسلحانه الگوی مناسبی که از طریق مطالعه علمی و استفاده از تجارب مسئولین اطلاعاتی و امنیتی تدوین نمود تا در شرایط بحرانی دچار غافلگیری نشویم و بتوانیم نسبت به شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه اقدام نماییم که در این راستا فقدان الگوی شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه دغدغه اصلی محقق و مسئله اصلی این پروژه می باشد.

مبانی نظری

پیشینه پژوهش (سابقه پژوهش‌ها و نتایج بدست آمده در داخل و خارج از کشور)

حسن رستگار پناه ۱۴۰۰ پروژه تحقیقاتی تحت عنوان راهبردهای جمهوری اسلامی ایران در مقابله با ضدانقلاب مسلح در استان‌های آذربایجان غربی و کردستان از سال ۱۳۵۷ تا سال ۱۳۹۸موارد زیر را احصا نموده است:

- اهم رخدادهای دهه اول، دوم، سوم و چهارم انقلاب
- فرامین و تدابیر امامین انقلاب در بحث کردستان
- سند راهبردی توسعه امنیت پایدار مردمی در غرب و شمال غرب کشور (۱۳۹۲-۱۴۰۴) مصوب شورای توسعه امنیت پایدار غرب کشور ۱۳۹۲
- تدابیر فرماندهان قرارگاه حمزه سیدالشهدا (علیه‌السلام)
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران

- ❖ سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران
- ❖ مصوبات شورای توسعه امنیت پایدار شرق و غرب مبنی بر تدوین بسته امنیتی ۵ مسئله
- ❖ تدابیر کلی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی برای منطقه غرب و شمال غرب
- ❖ تدابیر طرح‌ریزی و هدایت (فرماندهی و کنترل)
- ❖ تدابیر نظامی
- ❖ تدابیر امنیتی و اطلاعاتی
- ❖ تدابیر فرهنگی و عملیات روانی
- ❖ تدابیر سیاسی – اجتماعی

داود آقا محمدی ۱۴۰۱ پروژه ی تحقیقاتی تحت عنوان" درس آموخته‌های راهبردی فرماندهان نیروهای مسلح در مقابله با ضدانقلاب، توسعه و امنیت پایدار در منطقه شمال غرب و غرب کشور از پیروزی انقلاب اسلامی تا پایان سال ۱۳۹۹" موارد زیر را احصا نموده است:

درس آموخته‌های تجربی بکارگیری فناوری نوین برای اشراف و کنترل مناطق مرزی اعم از پهباد، جنگال، دوربین و.... در منطقه؛ درس آموخته‌های تجربی ایجاد آمادگی رزمی یگان‌ها؛ درس آموخته‌های تجربی اعمال فرماندهی و هدایت عملیات؛درس آموخته‌های تجربی استفاده از فضای مجازی و رسانه‌ها؛ درس آموخته‌های تجربی سازماندهی و بکارگیری گروه‌های همسو با نظام ج.ا.ا؛ درس آموخته‌های تجربی تعاملات مرزی، دیپلماسی دفاعی و اطلاعاتی با کشورهای همسایه؛ درس آموخته‌های تجربی جذب و بکارگیری عوامل اطلاعاتی، نفوذ و شناخت تهدیدات ودرس آموخته‌های تجربی خدمت رسانی و تأمین نیازهای کارکنان برای ماندگاری در منطقه

هادی رحمانی ساعد، حسین ابراهیمی ،(۱۳۹۷)، در مقاله ای با عنوان«نقش سازمان های ضداطلاعاتی در تأمین امنیت سیاسی جمهوری اسلامی ایران» به مفهوم ضداطلاعات و

وظایف و کارکردهای سازمان های اطلاعـاتی بـه طـورکلی و بـه صـورت خـاص در جمهـوری اسلامی ایران پرداخته، سپس امنیت سیاسی و مؤلفه های آن را مورد بررسی قرار داده است.

- مهدی میرمحمدی(۱۳۹۰) ، در مقاله ای تحت عنوان «سازمان هـای اطلاعـاتی و سیاسـت خارجی: چارچوبی برای تحلیل» به نقش سازمان های اطلاعاتی در سیاست خارجی و تحلیـل آن می پردازد.

- اصغر افتخاری، علیرضا قدرت آبـادی (۱۳۹۵) در مقالـه «سـازمان هـای اطلاعـاتی و افکـار عمومی؛ راهبردی برای امنیت سازی» با توجه به الگوی ارتباط سازمان های اطلاعاتی با افکـار عمومی، از تاثیر آن بر روی امنیت سخن گفته است.

- عبدالمحمود محمدی لرد(۱۳۹۰) درمقاله «سازمان های اطلاعاتی و ثبـات سیاسی»درصـدد یافتن پاسخ این سوال است که سازمان هـای اطلاعـاتی از طریـق چـه مکانیسـمی بـر ثبـات سیاسی تاثیر گذاشته و مانع بی ثباتی سیاسی می شوند.

- علیرضا قاضی زاده (۱۳۹۰) در مقالـه «تـاثیر جامعـه شـبکه ای بـر فعالیـت سـازمان هـای اطلاعاتی به بررسی این مسئله می پردازد که: جامعه شبکه‌ای، چه تأثیری بـر حـوزه فعالیـت سازمان های اطلاعاتی دارد؟ و سازمان های اطلاعاتی، چگونه می توانند در فضای شبکه ای با تهدیدات مقابله نمایند.

- سید مهدی حسینی و هادی ایمانی در مقاله‌ای تحت عنوان «آینده پژوهی و آینـده نگـاری در سازمان های اطلاعاتی»نسبت به نقش تعیین کننده سازمان های اطلاعـاتی در بکـارگیری ظرفیت ها ، منابع قدرت و اقتدار کشور بررسی نموده اند ضمن اشاره به نقـاط ضـعف و قـوت سازمان های اطلاعاتی اینده پژوهی را علم هنر و ساخت آینده دانسته و آینـده نگـاری را بـه منظور تعیین آینده مطلـوب ، و تمرکـز محـوری و تصـور و ترسـیم آینـده مطلـوب در ذهـن خبرگان و تصمیم‌گیران با به تصویر کشیدن یک نقشه شناختی برگرفتـه از رونـدهاو متغیرهـا قلمداد نموده است.

- محمدستوده در مقاله ای تحت عنوان « شاخص‌های نیروهای انسانی اطلاعاتی تـراز انقـلاب اسلامی » با تمرکز بر هدف ایجاد حکومت اسلامی و نقش سازمانهای اطلاعاتی بر ساخت، بـه

توصیه های حکیمانه رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله امام خامنه ای پرداخته است این مقاله معطوف به دیدگاه امامین انقلاب شاخص‌های نیروی انسانی سازمان اطلاعاتی را معرفی نموده

جمع‌بندی پیشینه‌های مرتبط با رساله : از مجموع پروژه‌ها و مقالات علمی- پژوهشی متعدد مرتبط با موضوع که در این حوزه احصا گردید. به نقاط مشترک و تفاوت انها اشاره می‌شود:

تشابه‌ها: در ابعاد محتوایی پژوهش‌ها: همه پژوهش‌ها به تهدیدات در ابعاد مختلف بر علیه ج.ا.ا در طول حیات طیبه اش اشاره کرده اند ونیز نقش امامین انقلاب در خنثی سازی و مقابله با آنها اذعان نموده اند.

تفاوت‌ها: در بررسی پیشینه تحقیقات منطبق با موضوع پژوهش یافت نشد و در محتوی پژوهش‌های مرتبط نیز با اینکه به برخی از تهدیدات در سطح مسلحانه پرداخته اند ولی الگویی که در آن به شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه مرتبط باشد اشاره نشده است.

نقاط مغفول مانده: ارائه الگوی شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه

تعریف نظری: الگو در فرهنگ عمید به معنی نمونه، شکل چیزی که از کاغذ یا مقوا بریده باشند، مثل الگوی لباس که خیاط از روی آن پارچه را می‌برد (عمید، ۱۳۶۴: ۲۲۴)، الگو به عنوان نظام نظری روابط به هم پیوسته‌ای است که برای تشریح پدیده های اجتماعی- فرهنگی، اقتصادی، سازمانی به کار می رود. (خلیلی،۱۳۸۶: ۵)

نمونه ای ذهنی و انسجام یافته از اجزا و عناصر تشکیل دهنده یک پدیده راهبردی و چگونگی روابط آن اجزا با یکدیگر می باشد. (سلمانی،۱۳۸۸: ۱۵)

تعریف عملیاتی الگو: عبارت است از نمونه، طرح، ابعاد، مولفه‌ها، شاخص‌های تشکیل دهنده اصلی یک سیستم که با هم در ارتباط بوده که رسالت، اهداف و مأموریت آن سیستم را تأمین می‌کند. الگو برای ساده‌تر و قابل‌فهم کردن پدیده‌ها، به تنظیم عناصر آن پدیده و ایجاد نظمی در آن‌ها، می‌پردازد و آن را به شکل یک طرح منطقی و یک پیکره در می‌آورد و

به نوعی یک ابزار توصیف کننده است، در اینجا بدست آوردن انواع ،سطوح، زمینه‌ها و ویژگی‌های تهدیدات امنیتی مسلحانه از طریق مصاحبه و انجام پژوهش می‌باشد.

تهدیدات: لغت‌نامه‌های معتبر بین‌المللی از تهدید تعاریف کمابیش مشابهی ارائه داده‌اند. لغت‌نامهٔ «وبستر» برای تهدید دو تعریف ارائه داده است: نخست تهدید را بیان و آن را ابراز قصد آسیب رساندن، نابودی یا تنبیه کردن دیگران از روی انتقام یا ارعاب می‌داند و در تعریف دوم آن را نشان دادن خطر، آسیب و شرارت قریب‌الوقوع مانند جنگ تعریف کرده است.

لغت‌نامهٔ «آکسفورد» نیز برای تهدید دو تعریف ارائه کرده است، نخست تهدید را قصد ابرازشده برای صدمه، یا آسیب‌رسانی یا دیگر اقدامات خصمانه علیه کسی معرفی می‌کند و در تعریف دوم به شخص یا چیزی گفته می‌شود که بتواند خطر یا صدمه‌ای ایجاد کند. در فرهنگ عمید، تهدید در لغت؛ یعنی، ترساندن، بیم دادن و بیم عقوبت دادن آمده است (عمید، ۱۳۸۶: ۴۷۶).

دهخدا در لغت‌نامهٔ خود تهدید را بیم کردن، ترساندن و ترس‌دادگی تعریف کرده است. ارائهٔ تعریفی از مفهوم تهدید به‌دلیل ذهنی بودن آن و مشکل تشخیص تهدیدهای امنیتی از غیرامنیتی بسیار پیچیده و غامض است (بوزان، ۱۳۷۸: ۱۳۸) و (یوسفی و باقری، ۱۳۹۱: ۳۳).

تهدید مفهومی انتزاعی است که درهم تنیدگی عمیقی با مفهوم امنیت ملّی دارد. بحث امنیت و امنیت ملّی همراه با موضوع تهدید است و همچنین نمی‌توان از تهدید صحبت به میان آورد، ولی امنیت ملّی و تأثیر آن را نادیده گرفت. به‌دلیل انتزاعی بودن مفهوم تهدید، تعریف تصمیم‌گیرندگان و مردم هر کشور از امنیت، برگرفته از درک آنها از تهدید است (عصاریان-نژاد، ۱۳۸۸: ۱۵).

تهدید : در سطح ملّی تهدید عبارت است از هرگونه نیت، قصد، شرایط، حادثه، قابلیت و اقدامی که منافع و اهداف ملی و ازجمله ثبات سیاسی و یا هریک از ابعاد امنیت ملی کشور را به خطر اندازد.

تهدیدات امنیتی مسلحانه: تجاوز فیزیکی ومسلحانه است. که غالباً از طریق شورش، اقدامات تجزیه طلبانه، کودتا، استمرار عملیات تروریستی(عملیات انتحاری ،بمب گذاری، ترور، خرابکاری) سطوح مختلف درگیری‌های مسلحانه، مداخله نظامی و اشغال کشور و... صورت می گیرد واهداف آن تضعیف و از بین بردن امنیتی ملی و در نهایت فرو پاشی نظام سیاسی است تهدیدات امنیتی مسلحانه اشکال مختلفی دارد که هر کدام از آنها نسبت به دیگری با شدت متفاوتی امنیت ملی کشورها را به خطر می اندازند. شورش، تجزیه طلبی، شرارت‌های داخلی ، کودتا، براندازی، سطوح مختلف جنگ، مداخله نظامی نیروهای خارجی و... طیف وسیعی از تهدیدات امنیتی مسلحانه را شامل می شوند.

نیروهای مسلح ج.ا.ا.: شامل ستاد کل نیروهای مسلح، آجا، سپاه، فراجا و ودجا می شود

مسئولین اطلاعاتی ن.م : شامل معاونین اطلاعات در سطح نیروهای مسلح جمهوری اسلامی (۱- معاون اطلاعات و امنیت ستادکل ن.م ۲- معاون اطلاعات فرماندهی ارتش جمهوری اسلامی ایران و معاونین اطلاعات نیروهای زمینی، دریایی، هوایی و پدافند هوایی۳- رئیس سازمان اطلاعات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ایران و معاونین اطلاعات نیروهای زمینی، دریایی، هوافضا و سازمان بسیج ۴- رئیس سازمان اطلاعات و امنیت فرماندهی فراجا جمهوری اسلامی ایران ۵- معاون اطلاعات ودجا) می شود.

سازمان اطلاعاتی: سازمان‌های اطلاعاتی را می‌توان بخشی از ساختار اداری دولت مدرن دانست که به‌واسطه کارکردشان تعریف و شناخته می‌شوند. این سازمان‌ها وظیفه حساس و مهم گردآوری، تحلیل و مدیریت اطلاعات حاصله از ابعاد آشکار و پنهان پدیده‌ها را بر عهده دارند (میرمحمدی،۱۳۹۰:۳۸). و از این حیث در ایجاد شناخت واقعی و جامع از محیط داخلی و پیرامونی برای سیاست‌گذاران نقش اساسی دارند (مک لین،۱۳۸۷: ۴۸۱؛ taylor,۲۰۰۷). به همین دلیل است که سازمان‌های اطلاعاتی در تمامی دولت‌ها دارای اهمیت و حساسیت بالایی می‌باشند و در تأمین منافع و صیانت از امنیت، نقش محوری دارند.

در تعریف دیگر، شکلی از قدرت دولتی است که در قالب یک سازمان رسمی و قانونی در راستای تأمین منافع ملی کشور فعالیت‌هایی اطلاعات پایه پنهان در فرآیند چرخه اطلاعات انجام می‌دهد. (هرمان، ۱۹۹۶).

شناسایی تهدید امنیتی: یک دیدگاه معتقد است، شناسایی تهدید براساس معرفی تهدید یا اعلام تهدید به‌عمل می‌آید. این نگاه تهدید را کارکردی می‌داند، به این معنا که وقتی پدیده یا موضوعی به‌عنوان پدیدهٔ امنیتی شناسایی می‌شود، حتماً ضرورتی وجود داشته است و این ضرورت می‌تواند ربطی به واقعیت‌های عینی تهدید نداشته باشد. بنابراین، نیازی به استدلال درخصوص واقعی بودن تهدید نیست، لذا در این چارچوب، مفهوم تهدید در قالب آنچه مردم یا بازیگران به‌طور آگاهانه در مورد آن فکر می‌کنند، قرار نمی‌گیرد، بلکه بستگی به این دارد که آنها چگونه آن را به‌گونه‌ای ضمنی یا صریح در برخی موارد استفاده کرده و در برخی موارد استفاده نمی‌کنند (عبدالله‌خانی، ۱۳۸۵: ۴۹۷).

دیدگاه دوم در شناسایی تهدید، دیدگاه کشف تهدید است که فرایندی کارشناسی و مبتنی بر روش‌های تحلیل و مطالعات پژوهشی و برآوردهای اطلاعاتی و امنیتی است. بنابراین، در شناسایی تهدید، بازیگران تصمیم‌ساز امنیتی نقش مهمی را ایفا می‌کنند. براین‌اساس وجود یا عدم وجود تهدید امنیتی، به علت اهمیت و تأثیر آن بر امنیت ملّی یک کشور، باید با اطلاعات و شواهد و نیز استدلال متقن، مورد تأیید قرار گیرد. این رویکرد، حق شناسایی تهدید را فقط مختص بازیگر امنیتی‌ساز نمی‌داند و نیز شناسایی تهدید به‌صورت اعلام و معرفی را، ناکارآمد و به‌تنهایی فاقد ارزش می‌داند (عبدالله‌خانی، ۱۳۸۵: ۱۰۷-۱۰۶).

تهدیدهای امنیتی مسلحانه : تهدیدات امنیتی مسلحانه از آن جهت مهّم هستند که تهدیدات دیگر نیز در شرایط حاد به این نوع تهدید منتهی می شوند و همه عوامل قدرت ملی درراستای مقابله با این نوع تهدید که مستقیم و سریع است به کار گرفته می شوند. برخی عقیده دارند هرچند دیگر تهدیدات نیز باید مورد توجه قرار گیرند، اما آنچه که به عنوان تهدید واقعی و ملموس برای بقاء ارزیابی می شود، تجاوز فیزیکی ومسلحانه است. که غالباً از طریق شورش، اقدامات تجزیه طلبانه، کودتا، استمرار عملیات تروریستی(عملیات انتحاری

،بمب گذاری، ترور، خرابکاری) سطوح مختلف درگیریهای مسلحانه، مداخله نظـامی و اشـغال کشور و... صورت می گیرد واهداف آن تضعیف و از بین بـردن امنیتـی ملـی و در نهایـت فـرو پاشی نظام سیاسی است تهدیدات امنیتی مسلحانه اشکال مختلفی دارد که هـر کـدام از آنهـا نسبت به دیگری با شدت متفاوتی امنیت ملی کشورها را به خطر می اندازند. شـورش، تجزیـه طلبی، شرارتهای داخلی ، کودتا، براندازی، سطوح مختلـف جنـگ، مداخلـه نظـامی نیروهـای خارجی و... طیف وسیعی از تهدیدات امنیتی مسلحانه را شامل می شـوند. بـرای ارائـه الگـوی شناسایی تهدیدهای امنیتی مسلحانه می بایست به همه ابعاد ، زمینه‌های بروزتهدید، گروه ها و سازمان های تهدید کننده ،انواع تهدیدات امنیتی و نقش سازمان‌هـای اطلاعـاتی در پـیش- گیری و مقابله و چگونگی عملی شدن تهدیدهای امنیتی مسلحانه توجه کـرد، برابـر بررسـی های به عمل آمده از طریق اسناد و مدارک و سیر تکامل انقلاب اسلامی و جهت گیـری هـای دشمنان و معاندین و گرو هـای ضـد انقـلاب مسـلح و اسـتفاده از تجـارب ، نظـر و تخصـص مسئولین سازمان های اطلاعاتی بـه مـدل مفهـومی الگـوی اولیـه شناسـایی تهدیـد امنیتـی مسلحانه دست پیدا کردیم این الگو(مدل) تشکیل شده از چهـار بعـد ، چهـارده مولفـه ،بـرای شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه در مرحله اول اقدام به شناسایی ابعاد و مولفه های حـوزه های مختلف که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی مورد استفاده دشمنان داخلـی و خـارجی قـرار گرفته شده پرداخته شده است واز بررسی روند اقدامات و حرکت های دشمنان و گـروه هـای معاند و مخالف نظام اسلامی در طول حیات نظام اسلامی در ابعاد مختلـف و روش هـای بکـار گرفته شده دو دهه اخیر بدست آمده اسـت، از جملـه اقـدامات آنهـا مـداومت و اسـتمرار در تضعیف پایه های اعتقادی ، فرهنگی ، اجتماعی ، سیاسی ،امنیتـی و نظـامی مـردم ایـران بـه منظور جدا نمودن مهمترین پشتوانه نظام اسلامی یعنـی مـردم از نظـام و تهـی کـردن نظـام اسلامی از نظر محتوا تا بتوانند بـه اهـداف خودشـان یعنـی برانـدازی دسـت پیـدا کننـد کـه مجموعه اقدامات شامل تهدیدات سخت ، نیمه سخت ، نـرم و ترکیبـی اسـت . زیـرا تهدیـد امنیتی مسلحانه یکباره بروز و ظهور پیدا نمی کند بلکه در مرحلـه اول ممکـن اسـت از یـک نارضایتی شروع شود، اگر آن نارضایتی را بموقع درمان و یا بموقع پاسخ داده نشود شیوع پیـدا

کرده و به یک مسئله سیاسی ارتقاء پیدا می کند و اگر در این مرحله هم به آن پرداخته نشود به مسئله امنیتی تبدیل می شود که در این مرحله با توجه به زمینه های به وجود آمده و تلاش دشمنان و همراهی نیروهای داخلی شان و موج سواری آنها که دراغتشاشات دهه گذشته شاهد بودیم به شیوه سخت و مسلحانه تبدیل می شوند ، لذا شناخت زمینه‌های بروز تهدید های امنیتی برای کنترل و مدیریت آنها بسیار ضروری است زیرا در صورت شناسایی زمینه های تهدید می توان در پیشگیری و مقابله با آنها آگاهانه عمل نمود براین اساس در این مدل به ابعاد و عوامل مختلف شناسایی تهدیدهای امنیتی مسلحانه از جمله گروه‌های تهدید کننده ، انواع تهدیدات امنیتی ، شواهد ، قرائن و زمینه های تهدیدات و نقش سازمان های اطلاعاتی و مولفه‌ها و شاخص‌های آنها توجه شده است تا در پیش بینی و پیشگیری بروز تهدیدات امنیتی مسلحانه در زمان مناسب غافلگیری به وجود نیاید . مدل مفهومی الگوی شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه به شرح زیر می باشد:

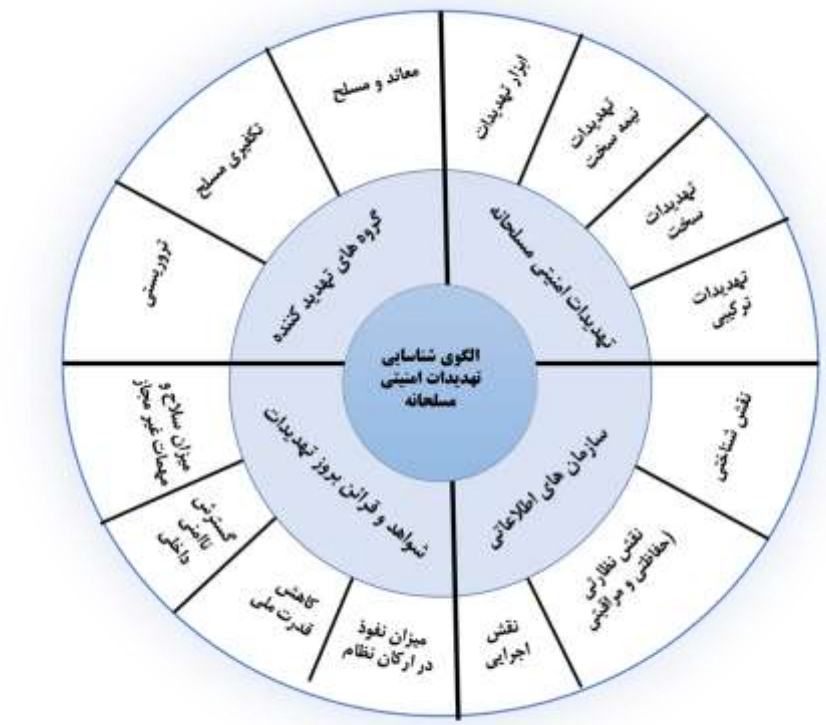

نمودار -۱:مدل مفهومی الگوی شناسایی تهدیدات امنیتی

روش شناسی تحقیق

این تحقیق با استفاده از زمینه‌ها و معلوماتی که نتیجه تحقیقات پیشینیان بوده به بررسی و شناسایی تهدیدهای امنیتی مسلحانه گروه‌های معاند، تروریستی و ضد انقلاب وسازمان های سیاسی و کشف آسیب‌پذیرهای موجود می‌پردازد و دانش موجود را نسبت به موضوع تحقیق افزایش می‌دهد، در این پژوهش نظریه‌پردازی مورد نظر نمی‌باشد، بلکه توسعه‌ی محصولات با فرایندهای جدید، تدوین یا تهیه برنامه‌ها، طرح و امثال آن مورد توجه است. این تحقیق بدون استنتاج ذهنی و بدون دخالت محقق به توصیف شواهد وزمینه‌های تهدیدهای امنیتی که توسط سازمان ها وگروه‌های معاند، تروریستی و ضد انقلاب با توجه به آسیب‌پذیرهای موجود که میتواند منجر به تهدیدهای امنیتی مسلحانه شوند پرداخته است و بر اساس اسناد و مدارک موجود به

روش تاریخی – توصیفی با رویکرد کیفی انجام شده است. در این تحقیق، پژوهشگر ابتدا با روش‌های اسنادی و کتابخانه‌ای صرفاً آنچه را که وجود دارد مورد مطالعه قرار داده و پس از گردآوری داده‌ها به‌صورت کیفی با توصیف عینی، واقعی و منظّم آن‌ها را در قالب گزاره‌های مشخص تنظیم و سپس برای تطبیق اطلاعات گردآوری شده با وضعیت و شرایط خاص کشور و به‌کارگیری آن‌ها در شناسایی تهدیدهای امنیتی مسلحانه در کشور با انجام مصاحبه با مدیران و مسئولین سازمان های اطلاعاتی و امنیتی واستفاده از تجارب عملی آنها در طول حیات مقدس جمهوری اسلامی و با استفاده از خبرگان نسبت به تعیین میزان اهمیت هر کدام از شاخص ها با طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت، نتایج به‌دست‌آمده و اطلاعات گردآوری شده به‌صورت کیفی و کمّی تحلیل آماری شده و با روش توصیفی و تبیینی به نتیجه‌گیری پرداخته است. به همین لحاظ این تحقیق ازنظر روش تحلیل داده‌ها بارویکرد تحلیلی آمیخته (کمّی و کیفی) اجرا شده است. جامعه آماری و نمونه مسئولان عالی اطلاعات ستاد کل ن.م، آجا، سپاه، فراجا، ودجا و بسیج وسازمان های حفاظت اطلاعات به روش تمام شمار استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های تحقیق

بر اساس مبانی نظری تحقیق و همچنین نتیجه نشست خبرگی و مصاحبه با صاحب نظران در خصوص الگوی تهدیدات امنیتی مسلحانه ۴ بعد (زمینه‌ها، شواهد و قرائن بروز تهدیدات؛ نقش سازمان‌های اطلاعاتی درشناسایی تهدیدات امنیتی؛ گروه‌های تهدید کننده و تهدیدات امنیتی مسلحانه) و۱۴مولفه (کاهش قدرت ملی، تهدید نیمه سخت، تهدیدات ترکیبی، گسترش ناامنی داخلی، سلاح و مهمات غیر مجاز، ابزارهای تهدید، گروه‌های معاند و مسلح، مثلث فتنه ،مخالفین و بیگانگان، گروه‌های مسلح کردی، آسیب پذیری‌ها، نقش شناختی، نقش نظارتی، نقش اجرایی، نفوذ در ارکان نظام) ۶۳ شاخص به دست آمد و مورد بررسی قرار گرفت که هر یک از هدف‌های فرعی در قالب جدول با نمایش نظر خبرگان، مصاحبه شوندگان و نتایج مطالعه کتابخانه‌ای و پیشینه‌ها و اعمال ضریب اهمیت هر یک از ابعاد، مولفه‌ها و شاخص‌ها با درجه اهمیت بر اساس طیف لیکرت میزان اهمیت از ۱تا ۵ ارزش گذاری شد، ۵ بالاترین و ۱ پایین ترین ارزش فرض شد و نتایج زیر بدست آمد.

اهداف فرعی	ادبیات	مصاحبه‌ها	خبرگی	میزان اهمیت
ابعاد شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه	زمینه ها، شواهد و قرائن	زمینه ها، شواهد و قرائن	زمینه ها، شواهد و قرائن بروز تهدیدات	۵
	نقش سازمان‌های اطلاعاتی	نقش سازمان‌های اطلاعاتی	نقش سازمان های اطلاعاتی درشناسایی تهدیدات امنیتی	۴
	گروه‌های تهدید کننده	گروه‌های تهدید کننده	گروه های تهدید کننده	۴
	تهدیدات امنیتی مسلحانه	تهدیدات امنیتی مسلحانه	تهدیدات امنیتی مسلحانه	۵

جدول-۱: ابعاد شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه

اهداف فرعی	ادبیات	مصاحبه‌ها	خبرگی	میزان اهمیت
مولفه‌های شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه	نفوذ در ارکان نظام	نفوذ در ارکان نظام	نفوذ در ارکان نظام	۴
	کاهش قدرت ملی	کاهش قدرت ملی	کاهش قدرت ملی	۴
	تهدید نیمه سخت	تهدید نیمه سخت	تهدید نیمه سخت	۳
	تهدیدات ترکیبی	تهدیدات ترکیبی	تهدیدات ترکیبی	۴
	گسترش ناامنی داخلی	گسترش ناامنی داخلی	گسترش ناامنی داخلی	۴
	سلاح و مهمات غیر مجاز	سلاح و مهمات غیر مجاز	سلاح و مهمات غیر مجاز	۴
	ابزارهای تهدید	ابزارهای تهدید	ابزارهای تهدید	۳
	گروه های معاند و مسلح	گروه های معاند و مسلح	گروه های معاند و مسلح	۵
	مثلث فتنه ،مخالفین و بیگانگان	مثلث فتنه ،مخالفین و بیگانگان	مثلث فتنه ،مخالفین و بیگانگان	۵
	تحرک گروه های مسلح کردی	گروه های مسلح کردی	گروه های مسلح کردی	۴
	آسیب پذیری ها	آسیب پذیری ها	آسیب پذیری ها	۴
	نقش شناختی	نقش شناختی	نقش شناختی	۳
	نقش نظارتی	نقش نظارتی	نقش نظارتی	۳
	نقش اجرایی	نقش اجرایی	نقش اجرایی	۴

جدول-۲: مولفه‌های تهدیدهای امنیتی مسلحانه

بر اساس نظر خبرگی ومیزان اهمیت مولفه‌های گروه‌های معاند و مسلح ومثلث فتنه، مخالفین و بیگانگان که در حد خیلی زیاد ارزیابی شده بیشترین تاثیر را در بین مولفه‌های دیگر در وقوع تهدید امنیتی مسلحانه دارند.

اهداف فرعی	ادبیات	مصاحبه‌ها	خبرگی	میزان اهمیت
شاخص‌های شناسایی زمینه‌های بروز تهدیدات امنیتی مسلحانه	کشفیات سلاح و مهمات	کشفیات سلاح و مهمات	کشفیات سلاح و مهمات	۴
	تحرک و جابجایی گروه‌های معاند	تحرک و جابجایی گروه‌های معاند	تحرک و جابجایی گروه‌های معاند	۳
	میزان فاصله گرفتن مردم از حاکمیت	میزان فاصله گرفتن مردم از حاکمیت	میزان فاصله گرفتن مردم از حاکمیت	۴
	افزایش نارضایتی های اجتماعی	افزایش نارضایتی- های اجتماعی	افزایش نارضایتی های اجتماعی و اقتصادی	۴
	فاصله گرفتن مردم از حاکمیت	میزان فاصله گرفتن مردم از حاکمیت	مقابله ومخالفت مردم با نظام حاکم	۵
	تحریم‌های گسترده	تحریم های گسترده	تحریم های گسترده	۴
	جنبش‌های خیزشی و شورشی گسترده	حرکت های جنبشی زمینه ساز عملیات مسلحانه	جنبش‌های خیزشی و شورشی گسترده	۳
	سوء استفاده دشمنان داخلی و خارجی از نارضایتی های مردم	سوء استفاده دشمنان داخلی و خارجی از نارضایتی های مردم	موج سواری و امنیتی کردن نارضایتی های مردم توسط دشمنان داخلی و خارجی	۴
	حرمت شکنی مظهر و اقتدار نیروهای مسلح	حرمت شکنی مظهر و اقتدار نیروهای مسلح	حرمت شکنی مظهر و اقتدار نیروهای مسلح	۴
	کاهش مشارکت	کاهش مشارکت	بی تفاوتی و عدم	۴

اهداف فرعی	ادبیات	مصاحبه‌ها	خبرگی	میزان اهمیت
	مردم در امور کشور	مردم در امور کشور	مشارکت مردم در امور کشور	
	بسته شدن باب مذاکره با نظام حاکم	بسته شدن باب مذاکره با نظام حاکم	بسته شدن باب مذاکره مخالفین با نظام حاکم	۴
	افزایش فساد در ابعاد مختلف	افزایش فساد در ابعاد مختلف	افزایش فساد در ابعاد مختلف	۵
	نفوذ دشمن در ارکان نظام	نفوذ دشمن در سطوح تصمیم گیری و تصمیم سازی	نفوذ دشمن در سطوح تصمیم گیری و تصمیم سازی ارکان نظام	۴

جدول-۳ : شاخص‌های شناسایی زمینه بروز تهدیدهای امنیتی مسلحانه از سه منظر و میزان اهمیت آنها

بر اساس مبانی نظری تحقیق و همچنین نتیجه نشست خبرگی و مصاحبه با صاحب نظران در خصوص زمینه‌های بروز تهدیدات امنیتی مسلحانه ۵ مولفه و ۲۰ شاخص به دست آمد و مورد بررسی قرار گرفت که ۱۳ شاخص مورد تایید قرار گرفت و به شرح زیر تحلیل می‌شوند:

۱-شاخص‌های، مقابله ومخالفت مردم با نظام حاکم، افزایش فساد و تبعیض بین اقشار مختلف، با اهمیت ۵ خیلی زیاد بیشترین تاثیر در وقوع تهدید امنیتی مسلحانه را به خود اختصاص داد

۲-شاخص‌های، کشفیات سلاح و مهمات، افزایش نارضایتی‌های اجتماعی و اقتصادی، تحریم های هوشمند و هدفمند، موج سواری و امنیتی کردن نارضایتی های مردم توسط دشمنان داخلی و خارجی، میزان فاصله گرفتن مردم از حاکمیت، حرمت شکنی مظهر و اقتدار نیروهای مسلح، بی تفاوتی و عدم مشارکت مردم در امور کشور بسته شدن باب مذاکره مخالفین با نظام حاکم، نفوذ دشمن در سطوح تصمیم‌گیری و تصمیم سازی ارکان نظام با میزان اهمیت ۴ یعنی تاثیر زیاد در وقوع تهدید امنیتی مسلحانه را به خود اختصاص داد است.

۳-شاخص‌های تحرک و جابجایی گروه‌های معاند، جنبش‌های خیزشی و شورشی گسترده ، با میزان اهمیت ۳ یعنی تاثیر متوسط در وقوع تهدید امنیتی مسلحانه را به خود اختصاص داد

نتیجه‌گیری

برای ارائه الگوی شناسایی تهدیدهای امنیتی مسلحانه می بایست به همه ابعاد، زمینه‌های بروز تهدیدات، گروه‌ها و سازمان‌های تهدید کننده، انواع تهدیدات امنیتی و نقش سازمان‌های اطلاعاتی در پیش گیری و مقابله و چگونگی عملی شدن تهدیدهای امنیتی مسلحانه توجه کرد، برابر بررسی‌های به عمل آمده از طریق اسناد و مدارک و سیر تکامل انقلاب اسلامی و جهت‌گیری‌های دشمنان و معاندین و گروهای ضد انقلاب مسلح و استفاده از تجارب، نظر و تخصص مسئولین سازمان‌های اطلاعاتی به الگوی شناسایی تهدید امنیتی مسلحانه دست پیدا کردیم این الگو(مدل) تشکیل شده از چهار بعد، پانزده مولفه و ۶۳ شاخص که از مولفه‌ها بدست آمده است که با شناخت و توجه به آنها می توان در پیش بینی و پیشگیری بروز تهدیدات امنیتی مسلحانه در زمان مناسب و غافلگیرنشدن کمک کند. این الگو به ما نشان میدهد که برای شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه می بایست به زمینه های بروز تهدیدات امنیتی مسلحانه در اولویت اول همچنین به فرایند شکل‌گیری تهدیدات از تهدید نرم تا تهدید ترکیبی و سخت و عملکرد سازمان‌های اطلاعاتی در ایفای نقش شناختی ، نظارتی، مراقبتی و اجرایی و شناخت گروه‌های تهدید کننده و آماده گی این گروه‌ها توجه جدی داشته باشیم تا با سنجش شاخص‌های هر کدام از این ابعاد و مولفه ها وقوع تهدیدات امنیتی مسلحانه را به موقع شناسایی، پیش بینی، پیشگیری واقدام لازم را انجام دهیم. الگوی شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه به شرح نمودار -۱ در صفحه بعد حاصل گردید:

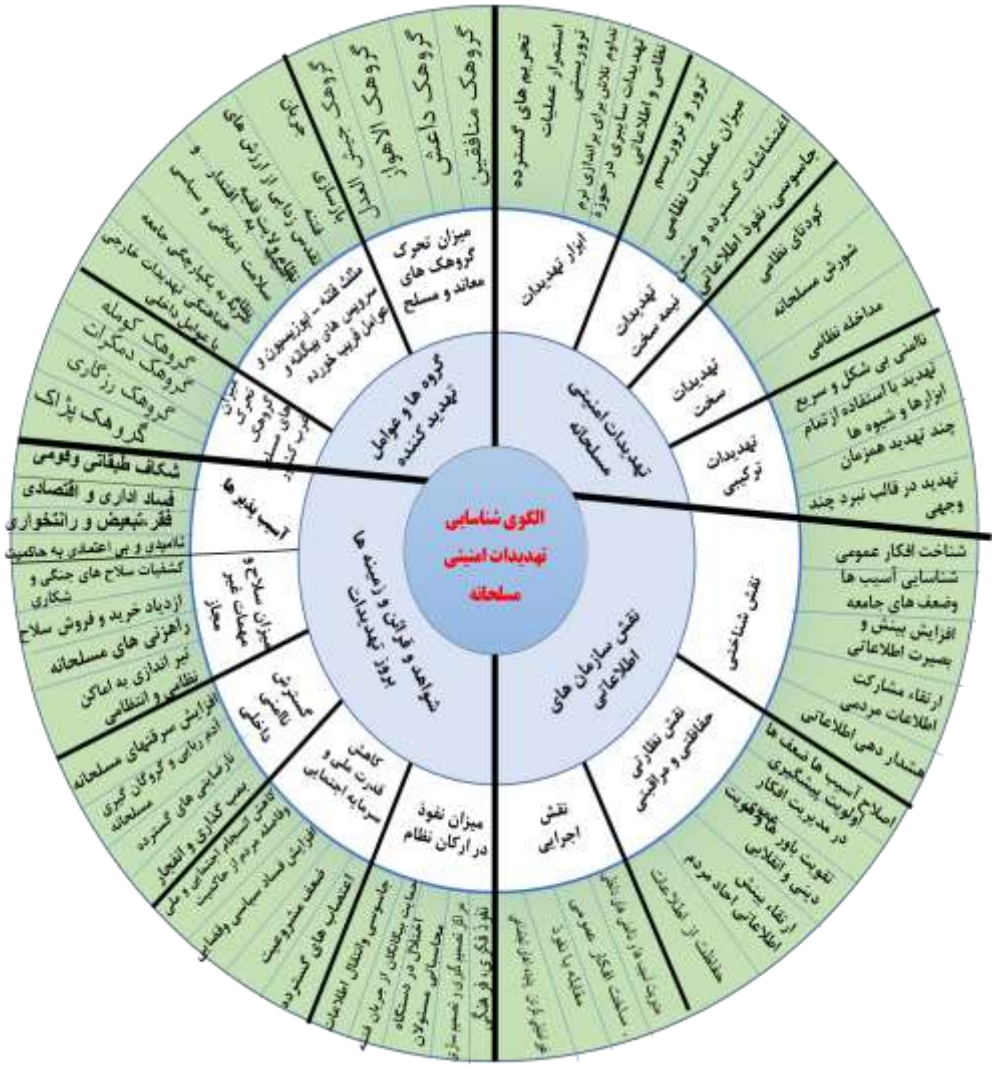

نمودار -۱: الگوی شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه

پیشنهاد

سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی به منظور افزایش میزان اشراف اطلاعاتی در جهت شناسایی تهدیدات امنیتی مسلحانه که توسط گروهک‌های ضدانقلاب، تروریست و اشرار مسلح در داخل و کشورهای همسایه برنامه ریزی می کنند، لازم است با استفاده از تجهیزات فنی، نیروهای متخصص، زیرساخت و توسعه شبکه عوامل و منابع نسبت به دستگیری یا انهدام کامل آن‌ها اقدام نمایند.

طرح جامع امنیتی مناطق امنیتی ویژه کشور (غرب، شمال غرب و جنوب شرق کشور) را متناسب با تهدیدهای کنونی و آتی و جنگ ترکیبی دشمن، به‌روزرسانی کرده و پس از سیر مراحل تصویب در س.ک.ن.م و شورای عالی امنیت ملی، همه سازمان‌های کشوری و لشکری ملزم به تحقق کامل آن شوند.

سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی، جریان‌های سیاسی معاند، گروهک‌های ضدانقلاب و تروریست و عوامل داخلی آنان را درکشور و مناطق قومیتی که اقدام به تحریک، تعمیق و بهره‌برداری از شکاف‌های قومی و مذهبی می‌نمایند مورد پایش و ضربه قرار دهند.

منابع

- افتخاری، اصغر (۱۳۸۰) «فرهنگ اجتماعی امنیت» تهران: فصلنامه دانش سیاسی، سال ۳ شماره ۸۳.
- «افکار عمومی و امنیت ملی» ماهنامه علمی ـ تخصصی صدای جمهوری اسلامی ایران، سال دهم، شماره ۵۸.---------- (۱۳۹۲)،
- «نرم‌افزار گرایی امنیتی و الگوی ایرانی ـ اسلامی پیشرفت»،(۱۳۹۲)، دوفصلنامه علمی پژوهشی مطالعات قدرت نرم. سال سوم، شماره هشتم
- کالبدشکافی تهدید، تهران: دانشکده و پژوهشکده فرماندهی و ستاد علوم دفاعی مرکز مطالعات دفاعی و امنیت ملی امام خمینی (ره) (۱۳۹۱)، امنیت، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۰) « برآورد نظامی تهدید »، تهران، نشر دانشگاه عالی دفاع ملی.
- افتخاری، اصغر(۱۳۸۲) « سناریوهای امنیتی در قرن۲۱ »، نیمه اول اسفندماه همشهری دیپلوماتیک شماره ۸.
- افتخاری، اصغر، « فصلنامه مطالعات راهبردی شماره ۱۰»
- افتخاری، اصغر - مرزهای گفتمانی نظریه اسلامی امنیت- فصلنامه مطالعات راهبردی - سال ۷، شمارهٔ ۳. - پاییز ۱۳۸۳
- افتخاری، اصغر- اصول و مبانی تهدید شناسی در حوزه داخلی- دانشگاه جامع امام حسین(ع)- دانشکده اطلاعات و امنیت- تهران ۱۳۸۹
- افتخاری، اصغر- ساخت دولت امنیت ملی- فصلنامهٔ مطالعات راهبردی- ش ۳- پاییز ۱۳۸۱
- افتخاری، اصغر- کالبد شکافی تهدید- دانشگاه امام حسینع- تهران ۱۳۸۵
- بوزان، باری، (۱۳۸۷)، «مردم، دولت¬ها و هراس»، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بوزان، باری (۱۳۸۰) مردم،دولت‌ها و هراس مترج، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بوزان، باری و همکاران (ویور و دوویلد) - چارچوبی تازه برای تحلیل امنیت- ترجمه علیرضا طیب- پژوهشکده مطالعات راهبردی – تهران ۱۳۸۶
- عمید، حسن- فرهنگ فارسی عمید- انتشارات امیرکبیر- تهران ۱۳۶۲
- عمید زنجانی، عباسعلی، جزوه فلسفه امنیت در اسلام ، دانشگاه عالی دفاع ملی ،۱۳۸۴.

- کریمی مله، علی(۱۳۸۳)، تاملی معرفت شناسانه در مساله امنیت ملی از نگاه امام خمینی (ره)،مجله مطالعات راهبردی،شماره ۲۶،صص ۷۱۸-۶۹۷.
- گروه مطالعاتی امنیت ملی(۱۳۸۸)،« تهدید نرم و راهبردهای مقابله »، تهران، دانشگاه عالی دفاع ملی، ۱۰۸
- مرکز مطالعات گروهی دانشکده امنیت ملی، تهدید نرم و راهبردهای مقابله با آن، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ۱۳۸۸
- مزینانی، احمد (۱۳۹۶)، ارائه الگوی راهبردی مدیریت امنیتی فرقه‌های نوپدید دینی، رساله دکتری دانشگاه عالی دفاع ملی..
- محمدی لرد، عبدالمحمود، (۱۳۹۰)، سازمان های اطلاعاتی و ثبات سیاسی، فصلنامه مطالعات راهبردی، سال چهاردهم، شماره سوم.